

Тінь слова в імпульсі штриха Графіка Гражини Міхаляк-Базилевич і Здіслава Базилевича

ОКСАНА РЕМЕНЯКА

Кордон дивна і почасти містична річ — він покликаний ставити межі-обмеження, розділяти, ускладнювати, стримувати, він сповнений умовностей і пересторог, його ненавидить волелюбне людське ество, що прагне мандрів та нових вражень і воно ж, ество, творить завади, обороняючи власну самість, ставлячи перепони, які в силу обставин набувають різноманітних модифікацій. Найпростіша з них, а тому найжорсткіша — кордон державний. Скільки доль він зруйнував, скільки починань знищив...

Зважаючи на власний досвід перетину кордонів, можу з повним правом твердити, що Катерина Корнійчук людина надзвичайно відважна. Вона змогла, попри всі перепони, привезти до Києва роботи своїх друзів, подружжя польських графіків Гражини Міхаляк-Базилевич та Здіслава Базилевича. Катерина — знаний в Україні графік, випускниця Національної Академії образотворчого мистецтва, кому як не їй вповні оцінити творчість польських художників, з якими її звела доля. Завдяки Здіславу і Гражині рисунок з допоміжних перейшов в розряд базових — вони створили свою авторську рукотворну техніку, спираючись на специфіку тиражних графічних технік «в матеріалі», без текстур і фактур, які може дати поверхня пластини. Високий професіоналізм художників настільки вразили Катерину, що вона постави-

ла перед собою завдання показати їхні роботи в Україні.

Виставка відбулася у грудні минулого року, в музеї Івана Кавалерідзе на Андріївському узвозі, 21, але, що не менш важливо, мала своє продовження у Сумах. Враховуючи те, що як у нас зазвичай водиться, організатори не отримали жодної моральної і фінансової допомоги від державних інституцій, цей чин можна сповна назвати подвижницьким.

Культурна інтеграція, обмін інформацією, досвідом, світобаченням є чистим повітрям для будь якої національної культури, умовою здорового функціонування кровоносної системи мистецького організму, а те, що нашому артистичному життю не вистачає ані чистого повітря, ані нормального кровообігу, доводить більшість сучасних виставок Києва, про які палкі аматори інакше як «ті ж яйця, лишень у профіль» вже й не говорять.

Впродовж багатьох століть Україна мала тісні контакти з Польщею і попри всі конфлікти, саме Польщі маємо завдячувати своєму культурному чуттю європейськості. У застійні 80-і минулого століття, коли здавалось, вже немає чим дихати, спрагалі душі художників отримували свій ковток свіжого повітря з польських журналів «Projekt» і «Sztuka» — саме вони були чи не єдиним джерелом інформації про остан-

Здіслав Базилевич

ні тенденції та напрямки в сучасному світовому мистецтві, а завдяки часопису «Literatura na świecie» бажачі могли ознайомитись з творами Маркеса, Кортасара, Льюїса, Мілоша, etc. Звісно, були індивідуальні контакти між художниками, які переростали у співпрацю, проте лише незалежність України дала можливість створювати спільні проекти та виставки.

Гражина і Здіслав — яскраві представники катовицької графічної школи, випускники Краківської Академії мистецтв, яка має потужне відділення графіки у Катовіцах. Впродовж багатьох років вони живуть і працюють поряд, проте кожен розвивав свою техніку незалежно від іншого, кожен має індивідуальний почерк, чималий доробок і велику кількість виставок як у Польщі, так і поза її межами, проте їхня перша спільна виставка відбулась саме в Києві, в музеї Івана Кавалерідзе. З'єднати цих талановитих художників, поставити поруч, показати як цікаво працювати в одній техніці, досконало володіючи всіма нюансами ремесла і водночас продемонструвати, наскільки активно, виразно і яскраво в одному форматі може проявитись авторська індивідуальність кожного — такою була мета виставки і її куратора, Катерини Кор-

нійчук. Мета, засобами якої є нюанси і напівтони, яка не женеться за блискітками і феєрверками, досяжна лише професіоналу.

Саме Катерині належить ідея об'єднати виставку Гражини Міхаляк-Базилевич «Люблю з тобою розмовляти» з серією робіт Здіслава Базилевича, вона символічно повернула портрети художників обличчям один до одного — так розпочався діалог двох обдарованих графіків, до якого уважно дослухалися українські шанувальники мистецтва.

Графіка вимагає особливої дисципліни і повної віддачі, тут колірна гама обмежена до мінімуму — ти можеш сполучити максимум три кольори, бо четвертий все знищить — такий собі різновид алхімії, в якому філософський камінь здобувається щонайменшими засобами, а тому потребує неймовірного вишкolu і таланту.

З певних причин Україна не має того графічного надбання, яким би, зважаючи на свій потенціал, насправді могла володіти. Більшість художників, які отримали чудову освіту на графічному відділенні Національної Академії образотворчого мистецтва, залишили заняття графікою, оскільки на арт-ринку побутує думка, що реальні гроші дають полотно і фарба, а гра-

Гражина Міхаляк-Базилевич

фіка — така собі нічого не варта дешифрація. Як наслідок, одна з найбільш вишуканих, витончених, інтелектуальних, елітних царин мистецтва в сенсі освіти, ставлення до матеріалу, графічних технік, на які люди в інші часи клали ціле життя, тихо відходить у небуття. Графічне мистецтво є практично вилученим з країни, яка володіє потужною традицією, започаткованою ще в Лаврській іконописній майстерні художниками рівня Олександра Тарасевича та Івана Щирського й продовжену на початку ХХ століття такими віртуозами графіки, як Георгій Нарбут та Павло Ковжун. Сьогодні зникають як види мистецтва естамп, рисунок, офорт, літографія, майстрів, які володіють мистецтвом рисунку і які працюють у графіці, можна з повним правом вважати сподвижниками.

Гражину і Здіслава цікавить не наслідок, а процес творення. У царині графіки Здіслав Базилевич здійснив свого роду революцію. Він винайшов літографічну техніку, в якій практично усі кольори (тобто 6–7) можна вивести на одному камені, хоча зазвичай в кольорових друкованих техніках передбачається використання окремої плити для одного, від сили трьох кольорів. Літографія стала його дослідницькою

працею, здобуванням таїного досвіду, відкриттям, відкриттям посвяченого.

На перший погляд світ графіки чорно-білий, проте це омана неофітів — чорнь не є банальною фарбою, вичавленою з тубика чи символом відсутності кольору — вона може бути холодною, теплою, наближеною до сірого, глибокою, дошкульною, безпощадною. Справжньої, пульсуючої чорноти можна досягнути накладанням різних кольорів, як в спектрі, вона таїть в собі весь діапазон веселки. В чорному Здіслава Базилевича криється пречудовий синій, дзвінка зелень, пульсуючий кармін, які творять виняткову глибочінь, тонкість, вишуканість — манять і зваблюють, дають глядачеві імпульси для переживань, роздумів.

Відчутти і передати деталь так, як Гражина, здатен лише великий майстер. Увага до елементів, культура сприйняття, замилювання матеріалом, культивування естетики нюансів, сповідуваних графічним мистецтвом — сьогодні для багатьох художників надто велика розкіш, доступна лише фанатам. Її серія «Люблю розмовляти з тобою» — це фіксація олівцем на папері енергетики, яку лишають по собі сказані слова, фрази, прочитана поезія... Остан-

Сентиментальна Імпресія, папір, олівець, 70 x 100, 1982

Імпресія з Болестрашиць II, папір, олівець, 70 x 100, 2006

Із серії Вітрини, папір, олівець, 70 x 100, 1997

ня просто плавно перетікає на папір, являючи нам ще одну версію закону збереження енергії — енергії духу.

Знання, якими володіють обидва художника, є рафінованими, можна сказати герметични-

ми, це тонка філософія, свого роду магія, яка дозволяє при мінімальному використанні засобів творити вражаюче глибокі речі.

Унікальну традицію рисунку на папері не можливо замінити нічим, це неповторний

Гражина Міхалюк-Базилевич. Розмови з Вібером. Рисунок олівцем, папір. 70 x 100, 2006

Розмова, папір, вугілля, 70 x 100, 1979

Самотність, папір, вугілля, 70 x 100, 1979

контакт руки і аркуша, який зумовляє віртуозну, неповторну чорно-білу імпровізацію. Ця колірна аскеза дає можливість увійти в глибину смислів, дарує духовну радість, відмінну від чуттєвих насолод, якими наділяє нас живопис.

В рисунку є лише чорно-білий світ, лінія, олівець і нічого більше, лише в такий спосіб можна віднайти істину — через пропорції, співставлення різної напруги ліній, використання різних фактур.

Зазвичай рисунок перебував на маргінесі мистецтв, вважався основою, підготовкою до чогось більшого, важливішого, виконував допоміжні ролі. Гражина і Здіслав перетворили його на окремий вид графіки, започаткували власну техніку — нехтуючи усіма академічними законами і нормами, вони перевели елементи гравюри, офорту, літографії у ручні фактури. Художникам вдалося створити щось, що є значно більшим за простий академічний рисунок — графіку, виконану авторською технікою, че-

рез ускладнення рисунку.

У роботах художників немає формальних речей — кожен штрих, кожна лінія і крапка пропущені через серце митців, вони споглядають життя, видобуваючи його сенс так, як підказує внутрішній досвід. Їхні індивідуальні переживання перетворюються у мистецтво, сповнене витонченістю, поетичністю, піднесеністю, в яких прочитується органічна радість від чистого процесу творення, не затьмареного очікуванням результатів.

Гражина Міхаліяк-Базилевич. Лісна казочка.
Рисунок олівцем, папір. 70 x 100, 2009